

בלי שגרת מבחנים או היכרות עם התלמידים, הענקת תעודות המחצית מתרוקנת מתוכן

הלימוד מרוחק מציב בפני מורים רבים קשיים בהערכת תלמידיהם. בעוד שחלק מהמוסדות דבקים בסדר המוכר, יש מי שנענה לאתגר ביצירתיות

מתוך עיתון הארץ פורסם ב-17.1.21 / אור קשתי

א', מורה לאזרחות בתיכון במרכז הארץ, אמורה להעניק השבוע לתלמידיה את תעודות אמצע השנה — אך אין לה מה לכתוב בהן. במשך חלק ניכר מהשנה לימדה דרך הזום, כך שאת פניהם וקולם של רוב תלמידיה היא כלל לא מכירה. "רק מעטים מהם פותחים מצלמות, רובם התייאשו מלהגיש עבודות, ואף מבחן לא התקיים פנים אל פנים. מה אני אמורה לכתוב לתלמידים שלא אזהה ברחוב, שלא שמעתי מדברים אפילו פעם אחת?" שואלת א' בתסכול. לדבריה, "אין משמעות לציון מספרי, ולא בטוח שיש ערך אפילו לדו"ח מילולי, כי לא הצלחנו ליצור קשר עם התלמידים. אולי היה צריך לוותר על העמדת הפנים, ולומר שהשנה התעודות לא משקפות שום דבר".

א' מעדיפה שלא להתראיין בשמה, בין השאר בגלל החשש מתגובה נזעמת של משרד החינוך, המנסה לצייר תמונה של סדר ושליטה. לדבריה, מדובר באשליה. "השבועות הקרובים הם הרגעים שבהם בתי הספר נמדדים, דרך תעודות המחצית ומועד החורף של בחינות הבגרות שיתחיל בפברואר. הבעיה היא שהשנה אין באמת מה למדוד, כי לא היתה למידה, וקשה לדעת מי בדיוק עשה את המבחן בבית". א' מוסיפה כי "קשה לדמיין את מערכת החינוך בלי תעודות ובחינות בגרות, אבל הקורונה ערערה גם את זה".

בשנים קודמות, חודש ינואר היה המועד המקובל לחלוקת תעודות מחצית. לא עוד. משיחות עם מורות, מנהלות ומקורות ברשויות מקומיות, נדמה כי לא מעט בתי ספר יסודיים החליטו לדלג השנה על מתן התעודות, אך בחטיבה העליונה, ובמידה מסוימת גם בחטיבות ביניים ואפילו בכיתה ו', המצב שונה. הקבלה למסגרות חדשות והדרישות שמציבות בחינות הבגרות מחייבים תעודה "רגילה", חזרו והסבירו בתיכונים. עם זאת, גם כאן מצטייר מגוון: בתי ספר שהחליטו להמיר את הציונים המספריים בהערכה מילולית; כאלה שמשלבים בין שני הסוגים, בהתאם למספר ולאופי המבחנים במקצועות השונים; מוסדות חינוך שהדגישו מיומנויות חדשות כמו למידה עצמאית וגמישות; ואלו שעדיין מחפשים כיצד להתייחס לקשיים רגשיים, בדידות חברתית או היעדר יכולת ללמוד.

הסגר השלישי מגביר את החשש שהתלמידים לא יהיו מוכנים לבגרויות החורף מהפכת החינוך של המאה ה-21 טרם הגיעה לישראל, בינתיים אפשר להתכונן ויש גם בתי ספר שדבקים בסדר הישן והמוכר. בתיכון בעיר גדולה בשרון הוחלט כי משקל תעודת המחצית (המבוססת בעיקר על עבודות ובחנים בבית) יהיה 30% מהציון הסופי. בעיני חלק מהמורים מדובר בחישוב חסר בסיס: לא הגיוני להעניק לתלמידים ציון סטנדרטי — כי שום דבר השנה לא היה סטנדרטי.

"מעצם טבען, תעודות מניחות שהלימודים התנהלו באופן הגיוני", אומרת מורה להיסטוריה באותו תיכון, "הבעיה היא שמאז תחילת השנה, מבנה הבחינה והיקף החומר לא היו ידועים. לצורך העניין, רק בשבוע שעבר קיבלנו עדכון אחרון על בחינת הבגרות, שתתקיים בעוד חודש — ונוסף לכך שינינו כל הזמן את לוח הבחינות בשל הסגר". לדבריה, לבסוף הספיקו התלמידים להיבחן רק בשני מקצועות מתוך 7-8 שהם לומדים. "על מה בדיוק הם יקבלו ציון? אי אפשר גם לדבר על חשיבות החוסן הנפשי והקשרים החברתיים של התלמידים — ואז לתת תעודה שמבוססת על מבחנים שלא בודקים שום דבר, רק בגלל שזו המערכת שכולנו רגילים אליה".

נועה ילינק מלמדת מתמטיקה ב"גימנסיה הרצליה" שבתל אביב, שבה הוחלט השנה להסתפק בגיליון הערכה. "אני לא יודעת איפה התלמידים עומדים בחומר", היא אומרת בכנות. "אי אפשר לעשות מבחן במתמטיקה דרך הזום, ועוד יותר קשה ללמד - בשיעורים אני מדברת לעצמי. תלמידים חלשים לחלוטין הולכים לאיבוד: הם לא משתתפים בשיעורים, לא מעזים לשאול שאלות".

ואולי הקשיים הנוכחיים בהערכת תלמידים לא צריכים להפגיע: בתי ספר שהעתיקו את הפעילות שלהם לזום מבלי לעדכן את שיטות ההוראה, ימשיכו להתבסס על מבחנים ריקים מתוכן (שיתקיימו מרחוק). לצד אלה, צריך לומר, יש בתי ספר שמחפשים דרכים אחרות. בתיכון עירוני י"ד בתל אביב ויתרו על התעודות הרגילות של מחצית השנה, גם בכיתות י"א-י"ב. "לא הרגשנו שהן רלבנטיות", מספרת המנהלת, יעל איילון. ימי ההורים שהתקיימו במשך חודש דצמבר שימשו לשיחה על ההשתתפות בלמידה מרחוק, הגשת עבודות ועוד. באחת הכיתות החליט המורה להפוך את הסדר — ולשאל את התלמידים עצמם על תהליך הלמידה. "דווקא כאשר הציון הוא כמעט חסר משמעות, יש הזדמנות לתקשורת אחרת עם התלמידים", הוסיפה איילון.

באופן דומה, בתיכון שבמועצה האזורית חוף השרון החליטו על מבנה חדש לתעודה, בכלל הכיתות: ללא ציונים מספריים, רק הערות של המורים והמחנכים, לצד מקום לדברים שהתלמידים עצמם כתבו. צוות המורים עבר הדרכה מיוחדת: כתיבה לא שיפוטית, אישית וייחודית ככל האפשר, התייחסות להוראה המקוונת ולהוראה הפיסית, למשבר הקורונה ולמציאות יוצאת הדופן. גם אורית גור כהן, מנהלת קרית החינוך גינזבורג ביבנה ויו"ר משותף לארגון מנהלי בתי הספר "מנהיגים", החליטה להוסיף הערכות מילוליות לתעודות. "זה דרש מהמורים היכרות מעמיקה יותר עם התלמידים", היא אומרת, "בשנה רגילה מסתפקים בשני מבחנים ובוחן, אבל הקורונה מחייבת אותנו ללמד בדרכים יצירתיות יותר. אלה תהליכים שאפשר לבדוק ולהעריך".